

Ihmisen ja geenien monimutkainen suhde

PEKKA WAHLSTEDT

Genetiikan soveltamista yhteiskuntaan pidetään vaarallisena ja pelottavana asiana. Perustelivathan natsit kansanmurhiaan genetiikkaan perustuvalla rodunjalostuksella. Ja kaiken laittaminen geenien kontolle estää yhteiskunnallisten epäkohtien huomaamisen ja korjaamisen. Esimerkiksi alkoholismiin voidaan selittää johtuvan vain alkoholismi-geenistä.

Käyttäytymisgenetiikka-kirja käy läpi myös negatiiviset näkemykset ja toteaa, että ne perustuvat rajuihin yksinkertaistuksiin ja kärjistyksiin. Kirja on alansa ensimmäinen suomalainen esitys. Se tarkastelee perusteellisesti tavallista ja molekyyli-genetiikkaa ja aivojen rakennetta, psykologiaa päihderiippuvuudesta syömishäiriöihin sekä yhteiskuntaa, kuten koulutusta, tuloja, perhettä ja avioitumista.

Geenien ja ihmisen suhde on monimutkainen. Esimerkiksi yksittäisen geenin ja ihmisen luonteenpiirteen välillä ei valitse suoraviivaista yksi yhteen-suhdetta. Eikä ole olemassa alkoholisti-geeniä, joka pakottaisi geenin kantajan juomaan itsen-

sä hengiltä.

Geenit kietoutuvat toisiin geeneihin ja vaikuttavat laajana verkostona. Myös ympäristö osallistuu verkoston rakentamiseen, ja on mahdotonta erottaa toisistaan sitä, mikä on geenien ja mikä ympäristön osuus yksilön persoonassa ja käyttäytymisessä.

Itse asiassa ihmisen hahmottaminen geenien ja yhteiskunnan yhteispelin tuloksena auttaa ja edistää oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon toteutumista. Esimerkiksi kouluissa tulisi lisätä valinnaisuutta aineiden välillä, koska lapset hakeutuvat ja innostuvat niistä aineista, joihin heillä on geeniensä puolesta taipumusta. Aggressiiviselle käytökselle geeniensä puolesta herkkää auttavat suotuisat olosuhteet. Ympäristö myös vaikuttaa geeneihin ja muovaa niitä. Erityisen tärkeä onkin huomio, että äidin hoiva tai hoivan laiminlyönti vaikuttaa lapsen geeneihin ja vaikutus säilyy läpi lapsen loppuelämän.

Kirjassa uskotaankin optimistisesti, että tulevaisuudessa yksilöt voivat vaikuttaa kohtaloonsa genetiikan tarjoamien tietojen avulla – he muuttavat geenites-

Antti Latvala & Karri Silventoinen (toim.)
Käyttäytymisgenetiikka
Geeneistä yhteiskuntaan
Gaudeamus, 2014

tien pohjalta omaa käyttäytymistään, elämäntapojaan ja tulevaisuuden suunnitelmiaan estääkseen geneettisten riskien toteutumista ja hyödyntääkseen perimänsä suomia mahdollisuuksia.

Kirjan ongelmana on hienoinen tiedeuskovaisuus. Tämä ilmenee jo siinä, että etenkin kirjan luonnontieteelliset luvut ovat täynnä erikoistermejä, joita ymmärtävät vain alan asiantuntijat.

Tiedeuskovaisuus tulee filosofisemmalla tasolla esiin siinä, että yksilö hahmottuu kuitenkin objektina ja ulkoisten voimien tuotteena; on sama, onko tuote geenien, yhteiskunnan tai molempien rakentama.

Eksistentiaalinen vapaa ja itsenäinen yksilö, joka määrittelee itse itsensä ja arvonsa, loistaa poissaolollaan. Kirjassa on kyllä filosofinen luku, mutta se edustaa eksistentialismista hyvin kaukana olevaa tieteenfilosofiaa.